

UNIVERSITETET I OSLO

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Rektor
Postboks 1072, Blindern
0316 OSLO

Dato: 18. oktober 2006
Deres ref.: 200603959
Vår ref.: 06/6261

Telefon: 22 85 63 01
Telefaks: 22 85 44 42
E-post: udirkont@admin.uio.no
Nettadresse: www.admin.uio.no/kollegiet/rektor/

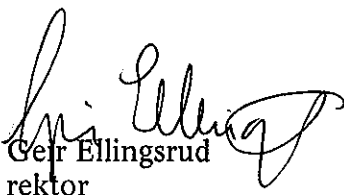
Svar på høring av NOU 2006:08 Kunnskap for fellesskapet

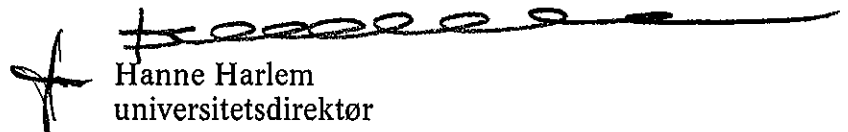
Universitetet i Oslo takker for muligheten til å uttale seg om NOU 2006:08 Kunnskap for fellesskapet.

Vi har sendt høringen ut til aktuelle miljøer hos oss, og vi har mottatt 8 uttalelser; fra Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Det odontologiske fakultet, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Det humanistiske fakultet, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Kulturhistorisk museum, Naturhistorisk museum og Studentparlamentet. Høringsuttalelsene fra Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum følger vedlagt.

Universitetet i Oslo håper denne uttalelsen vil gi nyttige innspill i det videre arbeidet med saken.

Med hilsen

Geir Ellingsrud
rektor

Hanne Harlem
universitetsdirektør

Vedlegg

Uttalelsens hovedpunkter:

1. *Universitetet i Oslo oppfatter universitetsmuseene som vitenskapelige miljøer som både beriker og styrker den faglige virksomheten ved universitetene og som nettopp ved sin universitetstilknytning også beriker og styrker den norske museumssektoren.*
2. *UiO sier seg enig i at det fortsatt er betydelige utfordringer for museene, men vil samtidig understreke at en rekke av de forslagene som fremkommer i NOUen, allerede er - eller er i ferd med å bli - implementert ved UiO.*
3. *UiOs to museer er så store enheter at de kunne klart seg godt utenfor universitetet, men en utskillelse ville over tid svekke museenes forskningsvirksomhet med klart negativ effekt for formidling, samlingsforvaltning og utgravningsvirksomhet, og med uheldige konsekvenser for deres internasjonale attraktivitet som forsknings- og formidlingsmessige samarbeidsmiljøer.*
4. *Ved UiO har museene gjennomgått store endringer de siste åtte - ti årene, både organisatorisk og faglig. De vil i løpet av de nærmeste årene fullføre arbeidet med å digitalisere og tilgjengeliggjøre samlingene elektronisk, samt ha hentet inn det tyngste etterslepet når det gjelder samlingsforvaltningen. Utfordringene fremover er først og fremst å utvikle det interne faglige samarbeidet innenfor UiO og å styrke formidlingen gjennom museene. Både lokalt, nasjonalt og internasjonalt er det også en utfordring å samarbeide godt med andre museer, noe som fullt ut er forenlig med fortsatt universitetstilknytning.*
5. *Uansett overordnet tilknytning, vil de ulike forbedrings- og utviklingstiltakene som foreslås i NOUen, koste penger. UiO mener at dette må anerkjennes og reflekteres i de årlige budsjettene for de fire institusjonene som er tillagt ansvar for museumsvirksomhet. KDs budsjettmodell må justeres slik at både basistildeling og resultat- og strategimidler omfatter en museumskomponent.*
6. *UiOs to museer har begge betydelig plassmangel og hemmes vesentlig av gamle - til dels fredede - lokaler helt uegnet for moderne utstillingsvirksomhet. Arbeidet for nytt KHM pågår. Dette er et krevende og meget kostbart prosjekt. Også NHM har et udiskutabelt behov bygningsmessig oppgradering og fornyelse. Universitet i Oslo understreker at NOUens forventninger ikke kan innfris uten store bygningsmessige investeringer.*

Innledning

De fem universitetsmuseene har over 10 % av det samlede museumsbesøket i Norge, og representerer således en betydelig del av norsk museumsvesen. Universitetet i Oslo har lenge etterlyst en helhetlig politikk for museene i Norge som også inkluderer universitetsmuseene. Den spesielle situasjonen i Norge – at universitetsmuseene ikke bare er vitenskapelige samlinger, men i realiteten også er nasjonalmuseer for kultur- og naturhistorie – gjør dette særlig nødvendig. Den foreliggende utredningen er derfor meget velkommen og representerer etter vår oppfatning et viktig skritt på veien til å innlemme universitetsmuseene i den nasjonale museumspolitikken. UiO imøteser oppfølging i form av en stortingsmelding som staker ut kursen videre fremover.

Universitetene har tre hovedoppgaver: *forskning, undervisning og formidling*. Denne treenigheten har spilt en viktig rolle i utviklingen av dagens kunnskapssamfunn og er mer aktuell enn noen gang. Universitetsmuseene er, som det vil fremgå i fortsettelsen, sentrale aktører i utførelsen av alle disse hovedoppgavene.

For å ivareta disse oppgavene på en best mulig måte, er det UiOs anbefaling at universitetsmuseene forblir en integrert del av universitetene. Vår oppfatning er at både museene og universitetet forøvrig har betydelige gevinster av at store og viktige museer er tilknyttet universitetene. En større organisatorisk distanse mellom museum og universitet vil over tid kunne få uheldige konsekvenser for kvalitet og volum på forskning og formidling og også på undervisning innenfor de aktuelle fagene. En slik utvikling vil representere et tap for samfunnet og vil gjøre museumssektoren i Norge fattigere og mindre forskningsintensiv.

Vi erkjenner imidlertid at det ligger et stort ansvar for universitetene i å tilrettelegge forholdene bedre for at universitetsmuseenes ambisjoner og muligheter kan realiseres, men også at det vil ha en betydelig kostnad. Men skal deres faglige potensial utnyttet i tråd med NOUens anbefalinger, må dette følges opp økonomisk uansett organisering. Vi tror det beste resultatet av slike investeringer oppnås innenfor universitetet, med museer som er bedre integrert i universitetets samlede virksomhet. Universitetet i Oslo har siden 1999 lagt betydelig innsats i å styrke museene, og ønsker å videreføre dette arbeidet i årene som kommer – gjerne med større intensitet om det gis økonomiske muligheter for det.

I. Generelle kommentarer

Universitetet i Oslo omfatter to store universitetsmuseer, Kulturhistorisk museum (KHM) og Naturhistorisk museum (NHM). UiO slutter seg til mange av de forslagene som fremmes i utredningen. Flere av dem er allerede implementert ved UiOs to museer, og andre inngår i de målsettinger som er satt for utviklingen av disse museene. Vi ser frem til å videreutvikle våre museer på disse områdene i dialog med AMB-utvikling og de involverte departementer.

På noen områder fremmer utredningen forslag som UiO er uenig i. Denne høringsuttalelsen konsentrerer seg om disse. UiO mener at disse forslagene dels bygger på en feilaktig situasjons- og problembeskrivelse, dels at forslagene ikke vil gi de beste svar på de utfordringene de har til hensikt å møte.

Utredningen definerer langt på vei universitetsmuseenes legitimitet i at deres kunnskap og samlinger er tilgjengelige for et bredt publikum (s. 4, 13, 30, 40). Dette gjelder alle museer – nasjonalt og internasjonalt. Universitetsmuseenes egenart gjør imidlertid at dette er en utilstrekkelig tenkning rundt deres legitimitetsgrunnlag. Universitetsmuseene henter *også* sin

legitimitet fra universitetene og forskersamfunnet. Nettopp fordi de er universitetsmuseer stilles det større krav til vitenskapelighet, nøyaktighet, informasjonsbredde og -mengde og til samlingenes representativitet. I utredningen nevnes også dette særtrekket ved universitetsmuseene (s. 30), men uten at det trekkes noen egentlige konsekvenser av den; en mangel som svekker verdien til flere av forslagene som fremmes i utredningen.

II. Kommentarer til de enkelte forslag

Utredningens forslag kan deles i to – de som angår museenes *oppgaver* (kap.4–7), og de som berører museenes *organisatoriske rammer* (kap.8). Etter UiOs oppfatning er det så mange sentrale faglige utfordringer og forslag som tas opp i utredningen at det lett kan bli en avsporing å angripe de organisasjonsmessige rammene samtidig. En eventuell beslutning om å endre de organisatoriske rammene for universitetsmuseene må uansett være fundert i en vurdering av hvordan museenes oppgaver best løses. Denne høringsuttalelsen tar derfor først for seg de utfordringer som universitetsmuseene står overfor innenfor sine sentrale virksomhetsområder: samlingsforvaltning, formidling, forskning og kulturminne-/naturforvaltning. Deretter redegjøres det for den styringsmodell som de siste årene er utviklet for UiOs to museer, og som møter flere av de utfordringer utredningen beskriver. Denne redegjørelsen bygger opp til en avsluttende diskusjon av de organisatoriske rammer og de museumspolitiske føringer som foreslås i utredningen.

Forskning – en kjernevirksomhet ved universitetsmuseene

Utredningen foreslår (s. 48) at museene konsentrerer sin forskning om kjerneområder i sin øvrige virksomhet: samlinger, taksonomi, konservering, formidling, kulturminneforvaltning. Man anbefaler også en sterkere fokusering på museenes *forpliktelser overfor kulturminneforvaltning og formidling*, og en tilsvarende svakere fokusering på forskning som *utnytter kunnskapspotensialet i museets samlinger* (s. 47). Disse anbefalingene baserer seg, slik vi ser det, på en undervurdering av den kultur- og naturhistoriske forskningens betydning for museenes øvrige virksomhet, for de relevante fagmiljøene utenfor museene og for samfunnet som helhet.

Universitetsmuseene i Norge har den unike rollen som forvaltere av kildemateriale for kultur- og naturhistorisk forskning; innen arkeologi sågar pålagt ved lov for oldsaker eldre enn 1536. Samlingenes tilblivelse og vekst er derfor intimt knyttet til den kultur- og naturhistoriske forskningens definering av hva dens kildemateriale består i. Utviklingen av interessante norske vitenskapelige museumssamlinger gjennom snart 200 år, kunne ikke skjedd uten aktive forskere, oppdatert om forskningsstatus innen sine ansvarsområder. Det er nettopp gjennom en slik kopling at samlingene blir verdifulle og at deres potensial kan utnyttes fullt ut. Når IT-teknologi og DNA-baserte metoder nå anvendes i økende grad, utvider dette samlingenes verdi og anvendelighet også for annen universitetsforskning, noe som høyst sannsynlig vil føre til en øket interesse for museumssamlingene.

Vi undrer oss derfor over at utredningen så ensidig vektlegger samlingenes verdi som utgangspunkt for utstillinger og annen formidling. I utredningen understrekes det at samlingsforvaltningen må være basert på *kunnskap*, men dersom ambisjonen om en *forskningsbasert* samlingsforvaltning forlates, vil det redusere samlingenes forskningsmessige verdi over tid, gjøre deres tilvekst mer tilfeldig, og føre til uheldig tap av kunnskap og kompetanse.

De utgravningene som de arkeologiske museene utfører etter Lov om kulturminner, er også primærinnhenting av kildemateriale for forskning. En forutsetning for at kulturminnenes kildepotensial skal bli ivaretatt, er at de som leder dette arbeidet, har den nødvendige forskningsmessige kompetansen. I utredningen (s. 42) understrekes museenes rolle som sentrale kunnskapsleverandører for kulturminneforvaltningen. Denne rollen kan de kun ivareta hvis de har aktive forskningsmiljøer.

Tradisjonelt har ansvaret for forskningsvirksomheten ved museene hvilt på den enkelte forsker. Dette har en rekke uheldige følger, bl.a. at forskningsfeltet ikke uten videre vil inngå i en målrettet utvikling av museene samlede faglige virksomhet. Det ligger derfor en utfordring i å løfte ansvaret for forskningen fra å hvile på den enkelte forsker til å bli et *institusjonelt* ansvar. Ved KHM har dette skjedd ved at faglig programmer for utgravningsvirksomheten utarbeides, og ved at arbeidet med en innsamlingspolitikk, etterlyst i utredningen (s. 19), ble vedtatt i 2006. En forskningsstrategisk plan som museet vedtok i 2005, har også det samme siktemål. En tilsvarende dreining av forskningsvirksomheten finner sted på NHM. Etableringen av National Center for Biosystematics (NCB) i 2002 er et nærliggende eksempel, men også annen forskning ved museet knyttes nå i større grad opp mot samlingene nettopp fordi nye metoder gir dem større verdi for forskerne på NHM enn tidligere.

Et annet sentralt forhold som utredningen ikke berører, er at den kultur- og naturhistoriske forskning som foregår ved museene, utgjør et betydelig volum av den forskningen som på landsbasis foregår innenfor disse feltene. Museene forvalter en stor, på noen felt en dominerende andel av de forskerårsverk som finnes på landsbasis. Museenes forskere er mer produktive enn utredningen gir inntrykk av, idet de tall utredningen refererer for denne forskningen, er for gamle og ikke representative for den reelle forskningsproduksjonen. En mer bevisst publiserings- og forskningspolitikk førte i 2005 til at KHM øket antall publiseringspoeng med 58 % fra foregående år. Særlig ville arkeologisk forskning i Norge bli dramatisk rammet dersom museenes kulturhistoriske forskningsvirksomhet ble redusert. Samfunnet investerer store summer i utgravninger og til ivaretagelse av arkeologisk materiale. Uten en direkte kopling til aktive forskningsmiljøer, vil samlingene i stor grad bli passiv lagring av gjenstander og rapporter. Investeringene vil bli fånyttet og materialet vil bli liggende som et uutnyttet kunnskapspotensial i museenes magasiner.

Universitetsmuseene – blant UiOs viktigste formidlingskanaler

For UiO er de to museene helt sentrale kanaler i den samlede formidlingsstrategien. Det er derfor lett å slutte seg til utredningens forslag om å utvikle denne formidlingskanalen gjennom styrking av basisutstillinger, nettbasert formidling og digitale læringsressurser.

Når det gjelder utviklingen av nettbasert formidling, har utredningen ikke fått med NHMs og KHMs betydelige satsing på dette feltet. Både KHM og NHM har de siste årene produsert en rekke nettutstillinger og registrerer høye besøkstall på sine nettsider. Pedagogiske og mediefaglige miljøer ved UiO besitter viktig kompetanse og produserer forskning som museene i økende utstrekning nyttiggjør seg. En videreutvikling av dette samarbeidet vil kunne gjøre museene til viktige utviklingsarenaer for denne forskningen. Et eksempel på et tverrfaglig prosjekt som integrerer flere fagmiljøer er "Hovedøya – natur- og kultur", et tverrfaglig formidlingsprosjekt i regi av NHM. Det skal produseres minimum ett fjernsynsprogram for visning på NRK1, DVD og etableres medierike nettsider med animasjoner, filmsnutter knyttet an til fagtekster. Nettsidene er tenkt som ressursider for elever, for etterutdanning av lærere, men også for allmennheten som ønsker spesifikk kunnskap om Hovedøya. Det er også tenkt utprøving av en pod-cast-tjeneste av filmsnutter og

fjernsynsprogrammer til fleksibel bruk. Museenes plass i universitetsstrukturen gjør det enkelt å få til slike tverrfaglige formidlingsinnsatser som også kan gi en forskningsgevinst som kommer både de samarbeidende miljøene ved UiO og museer utenfor universitetene til gode. KHM arbeider med å utvikle et prosjekt under navnet Åpen arkeologi som vil invitere til direkte deltakelse i arkeologiske utgravninger via nett. En rekke andre enheter ved UiO er samarbeidspartnere i prosjektet.

Det er en svakhet ved utredningen at den har oversett de botaniske hagene som primære formidlingsarenaer for botanikk-kunnskap og biodiversitet, og som en integrert del av naturmuseene. Utredningen har generelt et for snevert syn på museenes potensial som formidlere idet dette knyttes for sterkt opp til samlingene. Tilsvarende naturmuseer i mange andre land presenterer utstillinger og arrangementer som vektlegger forståelsen av *naturprosesser* (f.eks. evolusjon, vulkanutbrudd, menneskets påvirkning av naturmiljøet). Vi ønsker å dreie formidling ved de naturhistoriske museene fra samlingsfremvisning mer i retning av Vitensenternes aktiviteter. Slike sentre plassert ved universitetsmuseene kan bli spesielt vitale fordi museenes forskning gir en unik mulighet for fornyelse og aktualitet. Vi er kjent med at dette vurderes andre steder i landet.

Utredningen anbefaler øremerkede midler for digitale læringsressurser for natur/realfag (s. 39). For UiO gjelder dette NHMs virksomhet. Vi vil advare mot dette som et isolert tiltak. For museene er det langt viktigere at deres faglige ressurser faktisk inkluderes i KD's planer når det gjelder å styrke realfagene, og at de gjennom det også kan få særlig midler når det trengs. Lokalt på UiO er det kontakt mellom NHM og Realfagssenteret, men i KDs egen plan "*Realfag – naturligvis*" nevnes ikke den ressursen som de naturhistoriske museene utgjør – kun Vitensentrene omtales som aktører. Universitetsmuseene ønsker å bidra. De har gode fagfolk som også er gode formidlere og som bør inspireres til å øke sitt engasjement gjennom å inkorporeres tydeligere i den store dugnaden for økning av interessen for realfag. Universitetsmuseenes fordel er nettopp deres nære kopling til pågående forskning som muliggjør formidling av selve forskningsprosessen og av helt nye resultater, noe som for eksempel skjer med stor suksess innen paleontologi ved NHM i Oslo.

Den aller største utfordringen i arbeidet med fornyelse av basisutstillinger er de bygningsmessige begrensningene ved de fleste universitetsmuseene – også ved UiO. En kommer ikke utenom omfattende rehabilitering og nybygg hvis museenes – og NOU-utvalgets – ambisjoner på dette feltet skal kunne realiseres. Muligheter for å hente ekstraordinære midler til å fornye sentrale utstillinger eller for å kunne ta imot særlig kostbare internasjonale vandreutstillinger, vil imidlertid være til stor inspirasjon også på kortere sikt. Slike utstillingsmidler er det meget vanskelig for universitetsmuseene å få i dag.

Universitetsmuseenes samarbeid med undervisningsinstituttene ved UiO

Et forhold som ikke berøres i utredningen, er universitetsmuseenes betydning for undervisning og forskning ved universitetenes institutter. I stedet fremstiller utredningen forholdet mellom museer og undervisningsinstitutter som et konkurranseforhold (s. 46). I den grad det eksisterer slik konkurranse, vurderer vi den som en stimulans for miljøene. Hovedbildet er likevel ikke konkurranse, men *samarbeid*. Forskning og undervisning i arkeologi ved UiO er for eksempel helt avhengig av et nært samarbeid med KHM, fordi det er museets som i sine magasiner og arkiver oppbevarer fagets samlede kildemateriale. For at bachelorstudenter skal få kunnskap om dette kildematerialet, og for at studenter på master- og ph.d-nivå skal kunne benytte det i sine avhandlingsarbeider, må man ha enkel tilgang til museenes samlinger. Dessuten er man avhengig av samarbeid med KHM for at studentene

skal få undervisning i utgravningsmetodikk og kulturminneregistrering. Et uformelt samarbeid har eksistert lenge, og en rammeavtale om disse samarbeidsområdene er nå under utarbeidelse. Også innen sosialantropologi er et tettere samarbeid mellom institutt og KHM under utvikling. Museene på Tøyen og faginstuttene har et nært samarbeid innen forskning så vel som undervisning, spesielt innen biologi og geofag. Deler av undervisningen innen biologi er i sin helhet organisert og gitt av personale på NHM.

Også for museene er det essensielt med et nært samarbeid med instituttene. I bedømmelse av søkere til stillinger, i veiledning av stipendiater og på flere andre områder benytter museene allerede kompetansen ved instituttene. Felles forskningsprosjekter finner allerede sted. Utrekningens forsøk på å introdusere en "arbeidsdeling" mellom museer og institutter (s. 41, 48) synes derfor forfeilet. En viss arbeidsdeling kan være hensiktsmessig innenfor naturhistorisk forskning, men innenfor de fleste fagfelt har man å gjøre med så vidt små forskningsmiljøer at det er langt mer å vinne på å utvide bredde og dybde i samarbeidsrelasjonene enn å satse på ulike kompetanseområder. En nedprioritering av museenes undervisningsbidrag til instituttene ville dessuten resultere i at det utdannes kandidater som mangler den kompetanse som museene etterspør, med store konsekvenser for rekrutteringspotensialet til det arbeidsmarkedet som museumssektoren vil representere fremover.

Samlinger og samlingsforvaltning

Det er ingen tvil om at Riksrevisjonens gjennomgang av bevaring og sikring av samlingene ved fem museer – herunder KHM og NHM – har vært meget nyttig. Takket være betydelige bevilgninger fra KD de siste årene og prioritering også internt, er forbedringsprosessene godt i gang, selv om de ikke er fullført ennå (se også kommentar under *III Andre kommentarer*).

Det er meget fortjenestefullt at man innenfor NOU-arbeidet også har funnet rom for evalueringen av museenes digitaliseringsarbeid som har pågått helt siden 1998 og der det er lagt inn betydelige midler. Den rapporten som NIFU-Step har levert, er meget leseverdig og nyttig både for museene selv og for å synliggjøre den direkte sammenhengen mellom digitalisering av samlingene og moderne samlingsforvaltning samt hvilken betydning digitalisering har for effektiv informasjonshåndtering når det også er andre brukere av samlingsdata (eks. Artsdata-banken).

Overordnede avklaringer rundt MUSIT som felles driftsorganisasjon for databasene (se side 25) er nå på plass. De fire universitetene er enige om å finansiere dette i fellesskap. MUSIT legges til USIT ved UiO og etableres fra 2007 med alle de 5 universitetsmuseene som deltakere. Det foreslås i NOUen at ABM-utvikling skal tillegges et ansvar for koordinering av programvareutvikling for samlingsforvaltningen. Det går universitetsmuseene imot fordi de opplever at deres behov avviker vesentlig fra de behov små, og langt mindre forskningstunge museer, vil ha.

ABM¹-utviklings rolle

ABM-utvikling har de siste årene gjennomført en omfattende konsolideringsprosess for museene under KKD i alle fylker, og dette har vært meget krevende. ABM-utvikling har også vært tiltenkt en aktiv rolle som rådgivende og koordinerende organ innenfor sine arbeidsfelt for andre departementer og etater (arkiv, bibliotek, museum).

---

¹ Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (underlagt KKD)

ABM-utvikling avga nylig (august 2006) en statusmelding til KKD for museumsreformarbeidet, og sier der:

Museumsreformens strukturelle grep har hittil i liten grad berørt museer under andre departementer enn KKD (universitets- og etatsmuseene). ABM-utvikling har brukt mye tid på arbeidet med regionale konsolideringsprosesser, og i mindre grad klart å innta den tiltenkte rollen som rådgivende og koordinerende organ for alle departementer og etater.

Vi ser klare behov for en bedre samordning og diskusjon av museumspolitikken mellom departementene. I flere regioner/større byer kan det også være aktuelt å vurdere samordning på tvers av etatsgrenser, ikke minst er dette aktualisert i den utredningen som nylig ble lagt fram om universitetsmuseene; NOU 2006:08 Kunnskap for fellesskapet.

Samtidig påpekes det at

- etter en lengre periode med omstilling og organisasjonsutvikling, er det nå et utålmodig ønske i store deler av sektoren for å utvikle det museumsfaglige arbeidet.

I NOUen omtales ABM-utvikling en rekke steder. Når flertallet i kapittel 8 foreslår at museene organiseres med løsere tilknytning til universitetene (som en mulig "Randsonervirksomhet"), pekes det på at en fordel med dette er at det kan åpne muligheter for konsolidering med andre museer, særlig i Oslo og Tromsø.

Utvalget tilrår at det etableres et tettere og mer forpliktende samarbeid mellom departementer med museumsansvar, og at KKD får en overordnet rolle i dette. UiO vil understreke nødvendigheten av at dette skjer, men ber samtidig KD om å ta en aktiv rolle i departementenes samarbeid. ABM-utvikling er allerede etablert og kan videreutvikles som et nyttig bindeledd om departementene tar denne muligheten i bruk. Både KD og MD foreslår styrerepresentanter til ABM-utvikling, og bør benytte disse posisjonene aktivt for å ivareta utviklingsbehovet også for egne underliggende virksomheter. Det er åpnet for at universitetsmuseene kan søke prosjektmidler gjennom ABM-utvikling, men i praksis har svært lite midler gått til institusjoner utenom KKD-området. Vi etterlyser en mer presis avklaring av hvilken rolle ABM-utvikling skal ha overfor universitetsmuseene.

ABM-utvikling legger også premissene for fordeling av midlene fra Den kulturelle skolesekken. Det bør vurderes om dette er midler som også kan bidra til å styrke universitetsmuseenes skolerettede tilbud og gjennom det øke musenes attraktivitet som samarbeidspartner for skolene; for eksempel gi tilskudd til finansiering av nye basisutstillinger eller til vandretstillinger om særlig aktuelle tema.

Dagens organisering av universitetsmuseene ved UiO

UiO startet en gjennomgående endringsprosess for sine universitetsmuseer med Fenstadutvalgets innstilling sommeren 1997. I alt syv små museums enheter ble skilt ut fra fakultetsstrukturen og slått sammen til to store museer. Endringen var et faktum i 1999 da ledelse og nye styrer var på plass. Dette var i samsvar med en av utfordringene som UiO fikk i Kulturdepartementets tunge NOU 1996:7 *Museum. Mangfold, minne, møtestad*.

Museene kom etter denne endringen tettere på universitetsledelsen enn tidligere, og ulike grep har integrert dem bedre i den store organisasjonen som UiO utgjør. På en del områder er de sidestilt med fakultetene; de har bl.a. formelle styringsdialogmøter, og museene konkurrerer om stipendiatstillinger, vitenskapelig utstyr og midler fra andre interne avsetninger på lik linje med andre forskningsmiljøer.

UiOs to museer ledes av åremålstilsatte direktører med vitenskapelig kompetanse på professornivå som har et helhetlig ansvar for sin enhet. Museenes styrer har ekstern representasjon (to medlemmer ved hvert museum). Ved NHM er styrelederen en av de eksterne og ved KHM er styreleder fra et fakultet ("intern-ekstern"). Vår erfaring gir ikke grunnlag for å si at den ene av disse modellene er bedre enn den andre, men en intern styreleder fra museet selv er utelukket. Vi opplever det som svært nyttig at museene har styrerepresentasjon fra relevante fagmiljøer internt ved UiO.

Det er også lagt betydelig vekt internt ved museene på å styrke ledelsesfunksjonene på alle nivåer, og forskningsledere eller -rådgivere er allerede på plass ved begge museene slik utvalget anbefaler.

Både i den interne styringsdialogen og i budsjettfordelingsmodellene, har det de siste årene vært lagt mye arbeid i å finne gode styrings- og rapporteringsindikatorer for universitetets ulike virksomhetsområder. Riksrevisjonens gjennomgang av universitetenes virksomhetsstyring, påpekte mangler for alle deler av virksomheten, og har i etterkant generert et stort utviklingsarbeid. UiO er fullt ut enig i utvalgets påpekning av behovet for at også museene gis tydeligere styringssignaler og bedre rapporteringsverktøy, men mener at dette er i ferd med å finne en tilfredsstillende form internt på UiO. Når det gjelder departementets mål og resultatindikatorer for sikring og bevaring av museenes samlinger, er det i regi av UHR M² utviklet et registreringsskjema som forutsettes brukt allerede ved rapporteringen for 2006. På litt lengre sikt har vi tro på at den arbeidsgruppen som UHRs administrasjonsutvalg nedsatte i juni 2006, vil bidra til en nødvendig samlet gjennomgang av alle målstyrings- og rapporteringsindikatorer for sektoren. Etter hva vi er kjent med, omfatter denne gruppens arbeid også universitetsmuseenes hovedoppgaver.

Fortsatt universitetstilknytning?

UiO synes det er fortjenestefullt at utvalget tar opp spørsmålet om hvorvidt fortsatt universitetstilknytning er den beste organisasjonsformen for museene. Slik vi tolker flertallets og mindretallets vurderinger, handler dette om noen gjennomgående museumsfaglig resonnementer og veivalg: Hvis en velger å legge større vekt på museenes formidling og tone ned kultur- og naturhistorisk forskning, er dette lettere å realisere dersom museene er selvstendige enheter. Da er det også naturlig å innlemme de fem museene mer forpliktende i lokalt og regionalt samarbeid.

Ønsket om å la universitetsmuseene inngå i den store konsolideringsprosessen for statlige museer innenfor KKD-området, synes å være en vesentlig begrunnelse for flertallets forslag om å skille museene ut fra universitetene. Imidlertid har universitetsmuseene de siste årene allerede gjennomgått en konsolidering som er minst like vidtgående som den som har pågått i resten av museumsvesenet. Vi mener derfor at den gevinsten som kan oppnås gjennom slike prosesser, i stor grad er hentet ut for universitetsmuseenes vedkommende. Vi forstår ønsket om et nærmere faglig samvirke i Oslo mellom KHM, Norsk folkemuseum og med det nye sammenslåtte Hovedstadsmuseet, men mener at det også i fremtiden best ivaretas gjennom faglige fellesprosjekter og gode samarbeidsavtaler.

Universitetet i Oslo ønsker å satse på sine museer fordi vi ser dem som vesentlige formidlingskanaler, sentrale forskningsmiljøer, og i kraft av begge deler av stor verdi for universitetet forøvrig. Som det fremgår av det ovenstående, mener vi at en løsrivelse av

² Universitets- og høgskolerådets museumsutvalg

museene fra universitetene over tid vil *svekke* deres formidling snarere enn å styrke den. En frikopling fra universitetene vil videre innebære at det mangfoldet vi i dag har i vårt norsk museumslandskap vil bli borte over tid, og at museumssektorens samlede forskningsinnsats vil bli svekket. En fortsatt tilknytning til universitetene vil derimot bety å opprettholde og videreutvikle den nasjonale, forskningsbaserte spisskompetansen på de kultur- og naturhistoriske fagområdene, til beste for universitetene, offentlig forvaltning, og for samfunnet forøvrig.

III. Andre kommentarer

Det er vårt hovedinntrykk at NOUen favner de viktigste utfordringene for universitetsmuseene, men vi savner en refleksjon rundt hvilket potensial som ligger i å utfordre både universitetsmuseene og universitetets øvrige fagmiljøer til en sterkere integrering og mer forpliktende og kreativt samarbeid. Av våre samtaler med museene, og også i flere av de interne høringsuttalelsene ved UiO, fremgår det at det er en økende interesse for dette både rent forskningsmessig, men også når det gjelder å utforske nye (særlig digitale) formidlingsformer og når det gjelder å utnytte museenes kontaktflate i større grad for å styrke universitetenes samfunnskontakt fremover.

Vi er også bedt om å kommentere de økonomiske anslagene som utvalget har kommet med. Det dreier seg om betydelige summer, til dels årlige ekstraordinære tildelinger til bestemte tiltak gjennom 10 års programmer:

- 30 mill årlig til strakstiltak for samlingene (ingen tidsbegrensning)
- 40 mill årlig til nye basisutstillinger (x 10 år)
- 30 mill årlig for gratis adgang for alle (varig)
- 7.5 mill årlig til ABM-utvikling i snitt i 10 år
- 10 mill x 5 år for realfagssatsing
- 5 mill x 10 år for samarbeid på tvers av departementsgrenser (mindretallsforslag)

Universitetsmuseene har mange fellestrekk, men de er også svært forskjellige og de har litt ulike utfordringer. Vi tror derfor at det vil være uheldig å styre dem så stramt gjennom øremerkede tildelinger, som det her legges opp til. Det er heller ikke til å komme utenom at flere av museene er helt avhengige av betydelige bygningsmessige investeringer og fornyelser og langt på vei opplever dette som forutsetninger for å nå sine faglige mål.

Vi tror i og for seg ikke at anslagene er urimelige. Men etter vår oppfatning, ville det være et bedre alternativ at de universitetene som er tillagt et særlig ansvar for museer, får et økonomisk tilskudd for dette lagt inn i den årlige basisrammen. Dette må følges opp med at styringen av museenes virksomhet skjer gjennom en god målstyring fra KD og nedover samt at god uttelling og forbedring på de indikatorene som museene rapporterer på, også fungerer som økonomiske incitamenter slik at også museene får noe å strekke seg etter. Når det er sagt, vil vi på det sterkeste understreke viktigheten av at Revita-arbeidet videreføres i 2007 og fullføres i tråd med de planene som foreligger, og vi ber om kontinuitet og forutsigbarhet i dette.

Enten museene forblir innenfor universitetene eller ikke, er det en nasjonal oppgave å sikre dem lokaler som gjør det mulig å svare på de faglige utfordringene fremover. For noen museer er dette behovet prekært. Dette erkjennes også i statsråd Kristin Clemets kommentar til Riksrevisjonens rapport og gjennom Kontroll- og konstitusjonskomiteens forslag (Inst. S.nr. 102 2003-4) da komiteen behandlet denne saken og uttalte at ...*(det bør)* ”.. vurderes å

utforme en opptrappingsplan for bygg og vedlikehold av universitetsmuseene". Det som senere er endret/utbedret ved UiO, har utelukkende skjedd ved omdisponering av interne midler. De store løftene kan dessverre ikke tas på den måten.

Det er vår oppfatning at Riksrevisjonens rapport (Dokument nr. 3:9, 2002-2003) har hatt stor betydning og ført til markante endringer når det gjelder oppmerksomhet om samlingene. Vi har fullstendig oversikt over samlingene og deres tilstand, det er leid nye magasiner for KHM (8.000 kvm.) og det arbeides med å finne en løsning for NHM. Det er også utarbeidet samlingspolitiske dokumenter ved begge museer og tilsatt flere konservatorer. Oppgaven er for stor til at vi er i mål ennå, men vi oppfatter nok at NOUen ikke fullt ut har fanget opp omfanget av de forbedringsprosessene som har skjedd. Når det gjelder styring, er samlingsforvaltningen sentralt rapporteringstema både til KD og for museene internt på UiO.

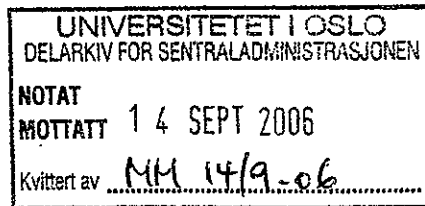

**KULTURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO**

NOTAT

Universitetsdirektørens kontor
Postboks 1072 Blindern
0316 Oslo

Historisk museum og Vikingskipshuset
Administrasjonen
Postboks 6762 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Sentralbord: +47 22 85 19 00
www.khm.uio.no

Besøksadresse:
St. Olavs gate 29

Dato: 11.09.2006
Saksnr.: 06/6261 - 8
Sakseier:
Saksbehandler: Egil Mikkelsen

**Høring av NOU 2006:8 Kunnskap for fellesskapet.
Universitetsmuseenes utfordringer**

I Generelle kommentarer

Det har gjennom årene vært utarbeidet en rekke offentlige utredninger og meldinger som har behandlet kultur-, museums- og forskningssektoren i Norge, men der universitetsmuseene bare har vært svært kort omtalt. Derfor var det gledelig at det ble oppnevnt et eget offentlig utvalg til å se på nettopp disse museene og deres utfordringer.

KHM vil konsentrere sin uttalelse om utvalgets konkrete forslag, hvilke vi slutter oss til og hvilke vi er uenige i. Delvis som et resultat av at utvalget har behandlet alle museene under ett, kjenner KHM seg ikke igjen i flere av de beskrivelser utvalget gir av universitetsmuseene.

II Kommentarer til de enkelte forslagene

3 Universitetsmuseene som samfunnsinstitusjoner

KHM gir sin tilslutning til utvalgets målsetning om at universitetsmuseene skal *ligge i front med hensyn til samlingsforvaltningen, drive profesjonell og allmennrettet kunnskapsformidling og bidra aktivt til forskning og utviklingsarbeid med utgangspunkt i ansvaret innenfor kulturminne- og naturforvaltning, samlingsforvaltning og formidling.*

For KHM er samarbeide i formaliserte nettverk den rette formen for samarbeid mellom universitetsmuseene, med andre museer og institusjoner. Vi ønsker å arbeide aktivt innenfor det flerkulturelle nettverket, sammen med IKM (hvor vi har samarbeidet allerede om flere utstillinger) og Norsk Folkemuseum og nettverket "Magasin og bevaring", begge initiert av ABM-utvikling.

KHM har aldri satt en grense ved 1537 i formidlingsaktiviteten, og mange av utstillingene inkluderer tidsmessig dagsaktuelle forhold og nyere tid mer generelt. Med landets største etnografiske samling har KHM en visjon om å være en viktig arena for å skape kulturforståelse i samfunnet KHM har siden det ble etablert i 1999 hatt 29 skiftende utstillinger, hvorav 15 har vært aktualitetsorienterte (se vedlegg).

4 Samlinger og samlingsforvaltning

KHM slutter seg til de anbefalinger som utvalget kommer med i dette avsnitt, med ett unntak. *Vi tror ikke det vil være hensiktsmessig at ABM-utvikling skal gis ansvaret for databaseutviklingen ved universitetsmuseene, nå når disse, fra 2007, får en egen felles organisasjon - MUSIT - til å ta seg av dette.*

Når det gjelder *digitalisering*, tar KHM sikte på å legge ut på nettet komplette databaser for de arkeologiske og etnografiske samlinger, delvis med digitale fotografier, ved årsskiftet 2006/7. Universitetsmuseenes viktigste tiltak for å tilgjengeliggjøre og synliggjøre samlingene er, sammen med MUSIT, å fortsette databaseutviklingen og utvikle portaler tilpasset ulike brukere: studenter, forskere, forvaltere og andre.

Utvalget tar utgangspunkt i Riksrevisjonens rapport fra 2003, som blant annet omfattet tre universitetsmuseer, inkludert KHM, og hvor det ble påvist mangler knyttet til oppbevaring og sikring i utstillinger og magasiner i flere av museets bygninger. KHMs REVITA-plan, med oppstart i 2003, med formål å styrke dokumentasjon, bevaring og revitalisering av samlingene har vært det viktigste tiltaket for å følge opp Riksrevisjonens kritikk. Hittil har vi fått bevilget 30,00 mill. kroner til dette feltet, fordelt med kr 15,35 mill. fra Kunnskapsdepartementet, 13,55 mill. fra UiOs egne rammer og 1,1 mill. som egenandel fra KHM. UiO har i tillegg nylig inngått en avtale om å leie 7.700 kvm på Økern i Oslo for en periode på 15 år, til magasin- og arbeidslokaler for KHMs samlinger. Det betyr at alle de magasinene som er klassifisert som for dårlige av Riksrevisjonen, da vil kunne fraflyttes. For å øke arbeidskapasiteten innenfor dette feltet har KHM opprettet 7 nye faste konservatorstillinger i 2006.

For å kunne fortsette dette viktige REVITA-arbeidet er det helt avgjørende at Kunnskapsdepartementet og universitetet fortsatt avsetter betydelige beløp hvert år premerket dokumentasjon, sikring og bevaring.

5 Formidling

Utvalget mener at en kraftig opprustning av universitetsmuseenes *basisutstillinger* er ett av områdene under formidling som må gis økte ressurser. Det er klart slike behov, men ved noen av universitetsmuseene trenger en en kraftig rehabilitering av bygningsmassen eller nye bygninger *før* en kan få realisert planene om nye gode basisutstillinger. For KHM er planene om nytt museumsbygg i Bjørvika svært viktig. En bør heller ikke utelukke å støtte realiseringen av viktige skiftende temautstillinger og vandretstillinger.

Digital nettbasert formidling er det andre feltet innenfor formidling som utvalget vil ha økt satsing på. *Denne oppfatningen deler vi fullt ut.* KHM har de siste 10 årene laget 20 *nettutstillinger* (vedlegg). Innenfor *interaktive tjenester* og *digitale læringsressurser* holder vi på å utvikle et prosjekt under navnet "Åpen arkeologi", som har til hensikt å tilgjengeliggjøre museets informasjon og muliggjøre "deltakelse" i egne arkeologiske utgravninger. Dette prosjektet peker også fremover mot løsninger som vi vil utvikle som del av planene for nytt museum i Bjørvika.

KHM ønsker å fremheve at museet til enhver tid *låner ut* et stort antall gjenstander fra samlingene, for kortere eller lengre tid, til en rekke museer i Norge og i utlandet. Dette er også en del av museets formidling.

Utvalget mener at universitetsmuseene må prioritere *forskning om formidling*. KHM mener at slik forskning ikke skal utføres av museets eget personale. Den bør foregå ved pedagogiske og mediefaglige forskningsmiljøer, men naturligvis i nært samarbeid med museene, og gjerne med universitetsmuseene som pådrivere og aktive samarbeidspartnere.

6 Forskning og utviklingsarbeid

KHM mener at museet skal drive grunnforskning med basis i egne samlinger og de samfunnsmessige sammenhenger gjenstandene inngår i. Vi skal ikke selv primært forske på samlingsforvaltning, formidling og kulturminneforvaltning, men vi skal drive grunnforskning som setter oss i stand til å utføre denne typen virksomhet; for å kunne hevde at den er forskningsbasert.

Utvalget konkluderer med at FoU-arbeidet ved universitetsmuseene må konsentreres om deres *kjerneområder*. Slik dette er beskrevet av utvalget er det snakk om forskning som gjelder samlingene, taksonomi, konservering, formidling, kulturminne- og naturforvaltning. Selv om det foregår forskning på noen av disse feltene, er det aller meste av forskningen som drives og fortsatt bør drives ved universitetsmuseene, *disiplinbasert grunnforskning*.

Det er svært viktig at de store ressursene samfunnet hvert år legger ned i museenes *forvaltningsinitierte arkeologiske utgravninger*, resulterer i forskning av høy kvalitet. Derfor må universitetsmuseene holde høy vitenskapelig standard på dette feltet: som premissleverandør for forvaltningen og som fremste aktør i grunnforskningen med basis i nettopp disse undersøkelsene.

Universitetsmuseene har gjennom sitt mangeårige arbeid med samlingsdatabasene erkjent sitt ansvar når det gjelder å tilrettelegge samlingene som kildemateriale for forskere og studenter. Når ulike *brukervennlige portalløsninger* er ferdigstilt og tilgjengelige, vil det åpne opp for forskningsmuligheter som det tidligere ikke har vært overkommelig å gå inn på.

KHM har siden museet ble konsoliderer i 1999, arbeidet for en klarere *forsknings- og publiseringspolitikk* og for å høyne kvaliteten av denne. En forskningsstrategisk plan ble vedtatt i 2005.

7 Kulturminneforvaltning og naturforvaltning

Utvalget har et nyansert og godt grep på grunnlagsdata i dette avsnittet, og de forslag og konklusjoner som presenteres er realistiske og egnet til å styrke og forbedre denne delen av universitetsmuseenes virksomhet. KHM deler utvalgets oppfatninger og støtter de anbefalinger som gis.

KHM har siden 2001 arbeidet med å utvikle en modell for kunnskapsproduksjon der *faglige program* for den eksternt finansierte utgravningsvirksomheten danner en plattform og oppsummerer kunnskapsstatus for relevante kunnskapsfelt.

Utvalget mener *formidling* bør være en vesentlig og integrert del av planene for utgravningsprosjekter. Det er det allerede i dag. KHM driver en omfattende formidling gjennom feltvirksomheten, med blant annet åpne dager for publikum, omvisning for skoleklasser, skolegravninger, populærvitenskapelige foredrag i nærmiljøet, internettpresentasjoner, og gjennom massemedia. Problemet er at dette i stor grad hittil har vært underkommunisert ved rapportering.

8 Organisering og økonomi

Utvalget er delt i synet på universitetsmuseenes fremtidige tilknytning til universitetene. KHM kan ikke se at ulempene som fremføres av den ene fraksjonen er særlig godt underbygd og sannsynliggjort.

KHM støtter de fire medlemmene av utvalget som ser flere fordeler enn ulemper ved museenes fortsatte organisatoriske tilknytning til universitetene. De mener at universitetsmuseene bør fortsette som aktive deltakere i det brede, tverrfaglige

kunnskapsnettverket som finnes ved universitetene. De er bekymret for at forskningen ved museene skal svekkes ved en løsrivelse fra universitetene. *KHM slutter seg til den argumentasjonen de har gitt for fortsatt tilknytning til universitetene.*

Vi mener at universitetsmuseenes oppgaver innenfor formidling, samlingsforvaltning og forskning løses best slik. De siste årenes vilje, både fra KHMs, UiOs og Departementets side til å ta tak i problemene når de blir synliggjort og tydeliggjort, gjør at vi har tillit til at disse partene skal klare å løse universitetsmuseenes utfordringer i fellesskap. En har liten erfaring med randsonevirksomhet for denne typen virksomheter; at den skulle være særlig egnet for museumsdrift.

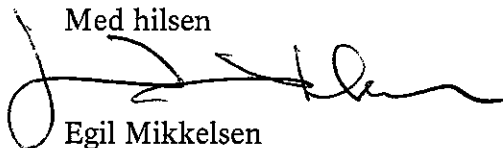
9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget følger opp med konkrete anbefalinger om administrative og økonomiske tiltak for å løse forhold som er påpekt i de ulike deler av utredningen. KHM vil vektlegge to områder der en bør prioritere innsatsen fremover: innenfor *oppgradering av bygningsmassen og en fortsatt betydelig satsing på REVITA-tiltak.*

Det bør *"vurderes å utforme en opptrappingsplan for bygg og vedlikehold av universitetsmuseene"*, slik Kontroll- og konstitusjonskomiteen foreslo i Stortinget ved gjennomgang av Riksrevisjonens rapport om museene (Inst.S.nr.102 (2003-2004)). Det er viktig at byggeplaner for universitetsmuseene ikke kommer i et direkte konkurranseforhold til andre undervisnings- og forskningsbygg ved universitetene, nettopp ved at Departementet tar ut museumsbyggene som et særskilt prosjekt. Byggetiltak er naturlig nok ikke prissatt i utvalgets utredning. Det er imidlertid klart at kostnadene på denne siden fullstendig vil overskygge andre behov ved museene.

Utvalget foreslår avsatt til strakstiltak for samlingene minimum 30 mill. kroner årlig. Vi anser dette som *REVITA-tiltak*, som Departementet allerede har bevilget midler til i flere år. Det er viktig at dette blir opprettholdt på et høyt nivå i årene fremover, kanskje ennå en del høyere enn det utvalget foreslår.

Med hilsen

Egil Mikkelsen
Museumsdirektør

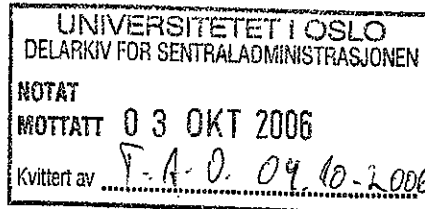
Vedlegg: Skiftende utstillinger KHM
1999-2006
Nettutstillinger ved KHM
Div. policydokumenter

TIL

Universitetsdirektøren
PB 1072

Også sendt pr. e-post til Inger Stray Lien

Postboks 1172 Blindern
NO-0318 Oslo
www.nhm.uio.no
e-post: postmottak@nhm.uio.no
Besøksadresse:
Sars' gt 1, Oslo
Telefon: 22 85 18 40
Telefaks: 22 85 18 32
e-post: elen.roaldset@nhm.uio.no

Saksbehandler: E.Roaldset

Dato: 28.september 2006

Saksnr.: 06/6261 - 12

Sakseier:

Høringsuttalelse NOU 2006:08 Kunnskap for fellesskapet – Universitetsmuseenes utfordringer

I Generelle kommentarer

Naturhistorisk museum (NHM), Universitetet i Oslo, ser det som meget positivt og viktig at det gjennom *NOU 2006: 8 Kunnskap for fellesskapet* (heretter kalt utredningen) settes fokus på universitetsmuseenes funksjon og rammebetingelser, og institusjonenes sentrale rolle i det norske museumslandskapet.

Utredningen peker på viktige områder som trenger endring, styrking eller fornyelse og bør føre til klare forbedringer i universitetsmuseenes rammebetingelser.

Utredningen gir i hovedsak en korrekt beskrivelse av tilstanden ved museene. Fra NHMs side finner vi det spesielt viktig at utredningen belyser behov knyttet til

- bygningsmessige forhold
- samlingenes betydning og "uverdige" oppbevarings-/magasinforhold
- museenes rolle som formidler av vitenskap

Særlig bra er det at utredningen fokuserer på forhold knyttet til de vitenskapelige samlingene (jf. også Riksrevisjonens rapport i 2003 og Stortingets behandling av denne i januar 2004). Betydelige deler av samlingene lider under så dårlige bevarings- og magasinforhold at vi skulle ønske enda klarere prioritering av tiltak både på kort og lang sikt. Her kreves en ambisiøs og målrettet politikk hvor målet ikke bare må være "å forbedre", men å bringe disse forholdene i orden innen et faglig akseptabelt tidsperspektiv. Det pekes på helt nødvendige tiltak som må gjennomføres for å sikre samlingene både mhp. oppbevaringsforhold og forvaltningen.

Vi mener likevel at framstillingen av universitetsmuseene med fordel kunne vært mer utdypende på en del viktige punkter. For Naturhistorisk museum gjelder dette i første rekke forskningssiden og i noen grad formidlingssiden.

Beskrivelsen av museets bygninger som gamle, umoderne, med magasiner uten klimakontroll – og dermed uegnet for moderne museumsdrift - og dårlig vedlikehold samsvarer med NHMs egne vurderinger. NHMs virksomhet foregår i hovedsak i hundre år gamle verneverdige bygninger, tilpasset datidens museumsvirksomhet. Den gamle verneverdige bygningsmassen er NHMs største utfordring. Med slike rammebetingelser er det ikke mulig å drive et moderne museum.

Behovet for nybygg er presserende. UiO/NHMs utredning av magasinbehovet (2004/5) sett i et 50 års perspektiv, som ble sendt KD er nå videre utredet av Statsbygg (2006). NHM håper sterkt at museets magasinbehov får en snarlig løsning i tråd med Statsbyggs anbefalinger, nemlig gjennom et nybygg tilknyttet eksisterende bygningsmasse på Tøyen. Investeringsbehovet knyttet til sikring av samlingene og nye magasiner vil være 4-600 millioner NOK.

Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, omfatter også Botanisk hage. Utredningen har dessverre oversett de botaniske hagene og den store rolle disse spiller som formidlingsarena for kunnskap om botanikk og biodiversitet. Botanisk hage ved NHM/UiO har gjennom snart 200 år hatt en utrolig stor betydning for tilføring av botanisk kunnskap til det norske samfunn.

Det savnes i utredningen en vurdering av den omfattende sammenslåing og organisasjonsmessige konsolidering som UiO gjennomførte fra 1. august 1999 som ledd i å styrke museenes stilling. Da ble UiOs 11 selvstendige museumsenheter reorganisert til to organisasjonsmessige enheter: Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum, med intern status på nivå med fakultetene. For NHMs førte omorganiseringen og enhetlig tilsatt ledelse til en betydelig aktivitetsøkning, muliggjorde felles koordinert tverrfaglig satsning innen forskning, laboratorieoppbygging, samlingsforvaltning og satsing på temporære utstillinger. Dette er langt mer omfattende enn noen endring gjennomført i regi av museumsreformen under Kulturdepartementet/ABM-utvikling.

II Utvalgets anbefalinger og NHMs kommentarer til utredningen

Fra NHMs side vil vi kommentere de deler av utredningen som vi mener bør fremheves, nyanseres eller der hvor vi mener framstillingen er mangelfull.

Universitetsmuseene som samfunnsinstitusjoner

Universitetsmuseene dekker det alt vesentligste av landets naturhistoriske samlinger. NHM er derfor meget bevisst sitt overordnede samfunnsansvar og forpliktelser. Mange av de forpliktelser som det norske samfunnet har i henhold til signering av internasjonale avtaler knyttet til det naturhistoriske området (bio- og geomangfoldet), bl.a. knyttet til *Riokonvensjonen om biologisk mangfold (1992)* og *Bernkonvensjonen vedrørende vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige verneområder (1979)*, ivaretas for en stor del av universitetsmuseene, uten at det på noen måte er nedfelt i lover, regelverk eller instruksjoner. Skal disse forpliktelsene kunne ivaretas, forutsetter det at utredningens sentrale anbefalinger knyttet til samlingsoppfølging blir fulgt opp. Museet er ofte saksforbereder for Miljøverndepartementet. Alt flora og faunaarbeid baseres på de vitenskapelige biologiske samlinger og utføres for en stor del av de vitenskapelige tilsatte knyttet til samlingene. For å opprette taksonomisk kunnskap, er samfunnet helt avhengig av undervisning og opplæring ved museumssamlingene.

NHM er enig i at det er for liten dialog mellom de ulike departementer som har museer i sin portefølje. NHM vil vise til at det fra museumshold flere ganger har blitt etterlyst grep fra departementene om bedre interdepartementalt samarbeid.

NHM er enig med utvalget hva gjelder behov for øket samarbeid mellom landets museer, uavhengig av departementstilknytning. Sett fra NHMs ståsted er det like viktig å samarbeide med andre institusjoner. NHM har i dag aktivt samarbeide med bl.a skoleverket, Genressursutvalget, Artsdatabanken, Direktoratet for Naturforvaltning, Universitetet for biovitenskap og miljø, Norsk institutt for skog og landskap, botaniske hager i utlandet, UNIS og SVALEX (undervisning på Svalbard).

Samlinger og samlingsforvaltning

Samlingene er grunnlaget for universitetsmuseenes virksomhet. NHM finner det positivt at samlingenes tilstand og behovet for bedre oppbevaringsforhold igjen settes i fokus. På den naturhistoriske siden forvalter NHM alene rundt 7,3 millioner objekter eller ca 65 % av nasjonens

dokumentasjon av biologisk og geologisk mangfold. I nasjonal og internasjonal sammenheng har samlingene en betydelig funksjon som informasjonsbank for geologisk og biologisk mangfold, og med stor samfunnsnytte for forvaltningen, forskningen og privat natur- og arealbrukforvaltning. Bruk og utlån fra NHMs samlinger går på tvers av landegrensene. NHMs typesamlinger er av internasjonal verdi. NHM har siden 1980-årene nedlagt et betydelig arbeid i å digitalisere sine samlinger i databaser. Flere institusjoner har etter hvert fått økonomiske rammebetingelser som gjør det vanskelig å ivareta sine vitenskapelige samlinger. Dette er bl.a. bakgrunnen for at Planteforsk og Skogforsk tok initiativ til å samlokalisere sine samlinger med NHMs. NHM mener, sett i et nasjonalt perspektiv, at det er viktig å påta seg slikt ansvar. I UHRs Museumsutvalg har NHM tatt til orde for mer oppgavedeling innen samlingsforvaltning universitetsmuseene imellom.

NHM gjennomførte i 2002/2003 før Riksrevisjonens vurderinger forelå, en omfattende gjennomgang og restansekartlegging av samlingene (rapport av september 2003) og har i dag en meget god oversikt, både hva gjelder restanseforhold, sikkerhet eller mangel på sådan, og de meget kritiske oppbevaringsforholdene. Etterslepet har hopet seg opp gjennom flere tiår. På bakgrunn av restansekartleggingen utarbeidet NHM en prioritert "*Tiltak for samlingsbevaring (2004-2012)*" (REVITA-planen). Etter Stortingets behandling av Riksrevisjonens rapport har både departement og UiO allokert ressurser til å sikre de mest utsatte delene av samlingene så langt mulig innen rammen av dagens bygninger. Ved NHM er magasinforhold stort sett dårlige. Målinger av temperatur og luftfuktighet i 15 av NHMs magasin- og utstillingsrom gjennom de siste 6 år, viser store svingninger gjennom året, og at forholdene stort sett ligger utenfor anbefalte verdier for de objekter som oppbevares. Uten en løsning mht. de fysiske betingelser som samlingene oppbevares under, vil mye av det arbeidet som nå gjøres tilknyttet samlingsforvaltning, kunne vise seg bortkastet. For detaljer vises til vedlagte rapport *Utbedringer og arbeidsresultater i samlingsforvaltningen 2002-2006*.

I dag utgjør NHMs biologiske samlinger en viktig non-human genbank med fornyet aktualitet etter at gamle samlingsobjekter kan nyttes i sammenheng med moderne DNA-analyser. Flere av samlingene er typesamlinger, og består av objekter som representerer førstegangsbeskrivelse av den aktuelle art. De naturhistoriske samlingene representerer viktig materiale representerer også kulturhistorie (for eksempel fra Fridtjof Nansens ekspedisjoner).

NHM er positiv til at det nå utarbeides standardiserte kriterier for å vurdere tilstand, resultatoppnåing osv. tilpasset naturhistoriske museers virksomhet.

For øvrig minner vi om at også de levende plantene i Botanisk hage er en del av NHM vitenskapelige samlinger. NHM driver løpende forskning på disse. I tillegg bestreber Botanisk hage seg på å bidra til å oppfylle internasjonale mål om å bevare 60 % av verdensplantearven *ex situ*.

Utredningen refererer til NIFU STEPs evaluering av museenes digitalisering med vekt på MusPro. Etter NHMs oppfatning gir denne evalueringen et noe misvisende bilde av det arbeidet som er utført innen det naturhistoriske området. Den programvare som velges for naturvitenskap må ha en klar internasjonal anvendelse. Ved egne ressurser har NHM utredet hvilke databaser som er i bruk ved naturvitenskapelige samlinger internasjonalt. NHM har i 25 år arbeidet med digitalisering og databaser, og er fra 2005 nasjonal node for det internasjonale databasenetverket Global Biodiversity Information Facility (GBIF). I denne sammenheng spiller NHM en nøkkelrolle for å tilgjengeliggjøre kunnskap om det biologiske mangfoldet for norske og internasjonale forskere, forvaltningen og den interesserte allmennhet. NHM er en sentral samarbeidspartner for Artsdatabanken og har nær kontakt med Artsdatabanken innen digitaliserings-/databaseområdet. Museet oppfatter dette arbeidet som en viktig del av forpliktelser som samfunnsinstitusjon.

At samlingene og kunnskapen knyttet til samlingsobjektene kan ha et betydelig økonomisk potensiale er i liten grad berørt i utredningen. I lys av den økende kunnskap om organismenes molekylærbiologiske og kjemiske egenskaper, vil samlingenes økonomiske verdi kunne vise seg å

være betydelig. Dersom all samlingsinformasjon skal gjøres allment tilgjengelig vil dette by på juridiske utfordringer. Det vil bli viktig å finne balansen mellom tilgjengeliggjøring av informasjonen og ivaretagelse av juridiske/økonomiske interesser.

NHM sier seg meget tilfreds med at utvalget anbefaler å gi samlingsarbeidet en høyere status. Innen det naturhistoriske området må universitetsmuseene i samarbeid vurdere hvilke samlingsområder som bør opp- og/eller nedprioriteres. NHM er medlem av nettverkene for hhv kulturlandskap og bergverk. NHM har ovenfor ABM-utvikling tilbudt seg å dra i gang et nasjonalt museumsnettverk for naturhistorie. Dette har ikke vunnet tilslutning hos ABM-utvikling. Det initiativ som NHM for to år siden på vegne av flere botaniske hager tok ovenfor ABM-utvikling om opprettelse av et nettverk for botaniske hager står fortsatt ubesvart.

Fra utredningen kan det synes det som om NHM har vært passiv i forhold til den kulturelle skolesekken. I samarbeid med kulturhistoriske museer har NHM søkt den kulturelle skolesekken om midler, men fått avslag. Prosjektene hadde tilnærming der viktigheten av naturgrunnet for de kulturelle aspektene ble belyst. Kun prosjektet vedr. Hovedøyas kultur- og naturarv er tildelt en underordnet sum. Museumsforbundet har for øvrig nå lansert begrepet "Den realfaglige skolesekken"- et spennende initiativ.

Formidling - utstillinger/formidlingsvirksomhet

NHM kan i det alt vesentlige slutte seg til utvalgets kommentarer vedrørende museenes utstillinger og formidling. NHM vil likevel gi uttrykk for at formidlingen er bedre enn det utredningen gir inntrykk av. NHM savner en mer utdypende omtale av museenes øvrige formidlingsaktiviteter. Formidling via Internet er ganske omfattende: Det samme er den løpende aktivitet i forhold til spørsmål og andre henvendelser fra publikum. NHMs hjemmesider har ca. 15 mill. treff på årsbasis, og museets nettbaserte utstillinger har nærmere 10 mill treff. NHM har under arbeid en total fornying av museets nettsider.

Flere av NHMs basisutstillinger er i dag nedslitte og umoderne med sterkt behov for total fornyelse. Med en kostnad på nærmere 25 000 kr per kvm utstilling blir det formidabelt sum. En total oppdatering og fornyelse av basisutstillingene vil derfor nødvendigvis øke ressursene. I tillegg kommer de bygningsmessige utfordringene.

NHM har de siste fem år hatt 22 temporære utstillinger. De største av disse har vært egenproduserte, som *Det gåtefulle Kina*, *Dødelige dinosaurer* og *På jakt etter viten*. Ni var innleide vandretstillinger, to av de egenproduserte ble siden vandretstillinger (det kan nevnes at da *Dødelige Dinosaurer* ble vist ved Oljemuseet i Stavanger så var den så langt deres største publikumssuksess). For detaljer, se vedlagte oversikt.

At NHM har en kompetanse som gjør det mulig å produsere vandretstillinger av høy kvalitet (også sett med internasjonale øyne) er faktisk meget bra. NHM ønsker å styrke slikt samarbeid med tilsvarende museer i Sverige og Danmark men også i øvrige Europa.

Utredningen tilkjennegir en sterk entusiasme for teknikkbaserte formidlingsformer. Vi tror likevel få metoder kan slå kombinasjonen av gjenstand og direkte, muntlig formidling, slik det gjøres i NHMs opplegg for skolebesøk. NHM gir alle skoleklassene dobbelttimer. Dette gir rom for en viss fordypning og interaksjon, men er i utredningen ikke kommet tilstrekkelig fram. NHM har det siste året kun kunnet tilby undervisning til under halvparten av de klassene som har ønsket det. Her ligger en an museets viktigste utfordringer.

NHM savner fokus på Botanisk hage og samlingene ute i hagen og inne i veksthusene og den omfattende formidlingsvirksomheten som finner sted der. Hagen har et meget stort antall besøkende. Fra 2006 vil NHM også ha nøyaktige besøkstall for Botanisk hage.

Realiseringen av det nye utstillingsveksthuset vil gi et betydelig løft for NHMs formidlingsvirksomhet. Dette anlegget blir et viktig besøkscenter for NHM med tverrfaglig formidling der de botaniske aspekter kobles med zoologi og geologi. Veksthuset skal også inneholde stor foredragssal og gode publikumsfasiliteter noe som NHM mangler i dag.

Forskningen

NHM tar forskningen alvorlig og arbeider målbevisst for å styrke og sikre kvaliteten. NHM er i dag en del av UiO med tilsvarende krav til forskning og vitenskapelig kvalitet som ved universitetet for øvrig. Samlingene er selve grunnlaget for NHMs eksistens og forskningsaktiviteten er nøye knyttet til disse. Dette er NHM seg meget bevisst. At NHM er en del av UiO innebærer også at museets botanikere, zoologer og paleontologer ivaretar betydelige deler av universitetsundervisningen innen museets kjerneområder biosystematikk/taksonomi, biogeografi og evolusjonshistorie. Aktiv deltakelse i universitetsundervisning og veiledning av studenter og stipendiater, vurderes som viktig for å løfte NHMs vitenskapelige nivå. Det bidrar også til å sikre tilgangen på stipendiater til forskningsprosjektene ved NHM.

Siden sammenslåingen i 1999 til ett naturvitenskapelig museum har NHM basert sitt forskningsstrategiske arbeid på anbefalingene gitt i de internasjonale evalueringene av norsk bio- og geoforskning, de nasjonale fagplanene i biologi og geologi utarbeidet av NFR, UiOs overordnede strategier og NHMs rolle som landets viktigste naturvitenskapelige samlingsinstitusjon. NHMs nye strategiplan, som slutter opp om UiOs strategiplan 2005-2009, har klare prioriteringer mht. forskning og ressursbruk.

NHM har siden 1999/2000 vurdert sin forskningsprofil i forhold til MNF instituttene i bio- og geofag. NHM har tatt en aktiv rolle innen biosystematikk/taksonomi og fra 2006 også kommet bedre i gang innen områdene mineralogi/georessurser/materialegenskaper. Forskningen er konsentrert og tverrfaglige forskningsprosjekter er i gang. Ressursene har på laboratoriesiden vært målrettet konsentrert til oppbygging av felles laboratorier i første rekke et moderne DNA laboratorium. Dette benyttes i dag av de fleste hovedfags-/mastergradsstudenter og doktorgradsstipendiater ved NHM.

NHM har siden reorganiseringen i 1999 fått muligheter til å se sin forskning i mer helhetlig perspektiv. Satsningen på biosystematikk og oppbygging av felles laboratorier hadde neppe latt seg gjennomføre uten en enhetlig faglig og administrativ ledelse. Som et ledd i å styrke forskningen ytterligere har NHM p.t. under utlysning en stilling som forskningsleder og to mellomgruppestillinger spesielt rettet mot biosystematikk med sterk samlingstilknytning (omprioritert etter ledighet).

- I dag har NHM betydelig forskningssatsninger innen kjerneområdet: Biosystematikk – taksonomi.
- I 2002 etablerte museet "forskningssparaplyen" "National Centre for Biosystematics" (botanikk-zoologi-paleontologi). Finansiering: Strategisk universitetsprogram (SUP) og NFR. Omfanget av satsningen de første 5 år har samlet sett vært over 40 mill. NOK. NHMs mål er å bli et Senter for fremragende forskning (vil søke ved neste utlysning).
- Våren 2005 inviterte NHM til et større symposium "Barcoding of Life", NHM er medlem av det internasjonale nettverket for "Barcoding of life"
- I 2006 har NHM 30 registrerte dr.gradsstudenter og ca 20 hovedfags-/mastergradsstudenter, de fleste innen fagområdene biosystematikk og taksonomi (finansiering: hovedsaklig NFR-prosjekter og UiO/KD stipendiattildelinger)
- NHM har NFR prosjekter, og har i 2006 fått et viktig EU-prosjekt
- NHM ble i 2005 nasjonal node for "Global Biodiversity Information Facility"
- Forskningssamarbeid med petroleumsindustrien (NORGES/NORLEX, Novaya Zemlja) er økende og finansieres for en stor del som multiklientprosjekter. Etablering av mikropaleontologisk/stratigrafisk web basert database inngår i prosjektet.
- Bygget opp et moderne DNA laboratorium – stor aktivitet, mange studenter og stipendiater
- Forskningen på mineralogi/petrografisiden er i gang, i tillegg til paleontologi

- Floraer/faunaer utgis med m. NHM spesialister som fagansvarlige,
- "A Revised Geological Timescale 2004" Cambridge University Press. Geologisk nøkkelverk med NHM tilsatt er hovedredaktør

NHMs utfordring er å sørge for bedre formidling av forskningsresultatene ut til allmennheten, ikke utelukkende til et begrenset vitenskapelig miljø, selv om vi også her mener at museet beveger seg i riktig retning. NHM mener at museets formidlingen for en ennå større del enn i dag skal ha en basis i moderne forskning.

NHM har sett det som sin rolle å sikre taksonomisk kompetanse både for ivaretagelse av de biologiske og paleontologiske samlingene, men også for å sikre nasjonen tilstrekkelig kompetanse for ivaretagelse/overvåking av landets biologiske mangfold. I dag gir museets ansatte undervisning og veiledning innen dette fagfeltet, og bidrar derved til å sikre rekrutteringen til sentrale oppgaver mht. samlingsforvaltning, forskning og forvaltning.

Forvaltningsoppgaver

Selv om de naturhistoriske museene i dag ikke har lovpålagte forvaltningsoppgaver, utfører de likevel en rekke slike oppdrag. Den senere tids hendelser har tydeliggjort behovet for styrket lovvern av biologiske og geologiske forekomster. For et par år siden gikk statens Vegvesen til "angrep" på en verneverdig geologisk forekomst på Ringerike. I sommer har meteorittnedslag i Østfold på nytt reist spørsmålet om eiendomsrett og behovet for lovregulering av geologiske forekomster. I forbindelse med høringen om ny naturmangfoldslov (NOU 2004: 28 - Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold) har NHM påpekt behovet for regulering av verdifulle biologiske og geologiske forekomster, og antydnet at de naturhistoriske museene bør ha en mer formell rolle i utøvingen av rene forvaltningsoppgaver. Vi mener at de naturhistoriske museenes medvirkning er en forutsetning for at Norges internasjonale forpliktelser innen biologisk og geologisk mangfold skal bli tilfredsstillende ivarettatt. NHMs rolle som norsk node for GBIF er av betydning for at kunnskap om biomangfoldet kan nå ut til et bredt publikum nasjonalt og internasjonalt.

Organisering

Utredningen, som Riksrevisjonens rapport tidligere, etterlyser klarere styringssignaler overfor museene fra universitet og departement. NHM ser behov for å styrke og sikre universitetsmuseene en mer selvstendig plattform innenfor universitetssystemet. En tydeligere styringsdialog, også fra departementets side vil kunne bidra her.

Den reorganiseringen som UiO gjennomførte for sine museumsenheter, har bl.a ført til bedre direkte kontakt med universitetets ledelse. NHMs oppfatning er at universitetet utviser økende interesse og forståelse for NHMs virksomhet og utfordringer. Det er økende forståelse for at museene kan bidra til å styrke universitetet, ikke minst når det gjelder formidlingen av og rekrutteringen til forskning og naturfaglige studier.

Etter NHMs syn er de vesentligste av utvalgets anbefalinger ønskelige og nødvendige. Slik NHM ser det kan disse tiltakene lett gjennomføres innenfor en fortsatt universitetstilknytning. Det forutsetter at både universitet og departement forvalter sitt museumsansvar på en bedre måte enn hittil. I likhet med andre museer burde universitetsmuseene kunne ta direkte kontakt med departement(er) og politikere. Også i forhold til mulige sponsorer mener vi dette kan være en fordel. I forlengelsen av dette mener vi at en bør vurdere å gi museumsstyrene økt myndighet. NHM har merket seg at utredningen har vurdert ekstern styreledelse som positivt, slik NHM har.

I norsk sammenheng er NHM et stort museum, men selv dette museet vil ved en eventuell fristilling være i minste laget for å kunne opprettholde en vitenskapelig aktivitet av nødvendig kvalitet uten tilførsel av ytterligere ressurser over tid.

Det er viktig for NHM å delta i universitetsutdanningen og derigjennom bidra til å sikre en nødvendig kompetanse i taksonomi/ biosystematikk, et område som forventes å bli stadig viktigere når den nye naturmangfoldsloven trer i kraft.

NHM anbefaler at museenes universitetstilknøyning opprettholdes, men at departementet setter universitetet i stand til, ressursmessig og styringsdialogmessig, å gjennomføre de helt nødvendige endringer som utredningen anbefaler.

Økonomi.

NHM deler utvalgets syn på at museenes økonomi må styrkes betydelig. Utredningen viser til at rundt 80 % av universitetsmuseenes budsjett er bundet til lønninger, sosiale utgifter samt husleie noe som gir museene begrenset økonomisk handlingsfrihet. Oppfølging av utredningens anbefalinger er kun mulig gjennom tilføring av ressurser, både når gjelder styrking av den daglige driften og muligheter for å løse store enkeloppgaver som f.eks. nye basisutstillinger. Etter NHMs oppfatning er utredningens overslag over kostnadene realistisk.

I tilknytning til økonomi og organisasjon ønsker NHM å knytte noen kommentarer til museets bygningsmasse, som de fleste av museets utfordringer i større eller mindre grad er relatert til. Museets ca. 100 år gamle bygninger er uegnede for moderne museumsdrift. Det gjelder i forhold til samlingsforvaltning, utstillinger, alle typer publikumsfasiliteter som sentral resepsjon, kafé, museumsbutikk, egnet undervisningsrom og auditorium, samt fasiliteter for museets ansatte. De gamle kontorene har i sommerhalvåret ofte temperaturer over 30°C uten temperaturregulering og museet med rundt 150 ansatte mangler kantine.

III Eventuelle andre kommentarer

Ved UiO synes det nå å være en økende bevissthet om at museene er en ressurs for universitetet.

For universitetet kan NHM fylle en langt viktigere funksjon enn i dag i arbeidet med å stimulere interessen for naturfag og rekruttere til naturfaglige og teknologiske studier. NHM vurderer dette som en svært viktig oppgave. Museene møter barn og ungdom i en fase av livet da deres interesser formes.

For andre fagmiljøer ved universitetet bør NHMs potensial som møtested mot publikum, kunne utnyttes som arena for formidling av nye forskningsresultatet til et bredt publikum.

Med vennlig hilsen

Elen Roaldset
direktør

Thore Desserud
underdirektør

Vedlegg

Utbedringer og arbeidsresultater i samlingsforvaltningen 2002-2006, Naturhistorisk museum, UiO (14. august 2006)

Utstillinger (temporære) ved Naturhistorisk museum, UiO, i perioden 2002-2006 .